Environmental Journal

Volume 23 | Issue 3 Article 1

2019-07-01

เรื่องจากปก: "เฮมพ์" กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์

Follow this and additional works at: https://digital.car.chula.ac.th/cuej

Part of the Environmental Sciences Commons

Recommended Citation

พงศ์พนรัตน์, กาญจน์นภา (2019) "เรื่องจากปก: "เฮมพ์" กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน," *Environmental Journal*: Vol. 23: Iss. 3, Article 1.
Available at: https://digital.car.chula.ac.th/cuej/vol23/iss3/1

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Environmental Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

เรื่องจากปก: “เฮมพ์” กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การอ้างอิง: กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์. (2562). “เฮมพ์” กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน. วารสารสิ่งแวดล้อม, ปีที่ 23 (ฉบับที่ 3).

ประเทศไทยมีการวางแผนและพัฒนาเพื่อตอบสนองและรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด และความเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งในภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคการบริการอันเป็นภาคส่วนหลักในการพัฒนาของประเทศ จากสภาวะการที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเร่งพัฒนา ส่งผลกระทบในแง่ลบต่อคุณภาพชีวิตประชาชนตามพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ทั้งด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเศรษฐกิจของชุมชน มีการถกเถียงกันในวงกว้างถึงแนวทางในการลดทอน และบรรเทาผลกระทบในแง่ลบที่เกิดขึ้นโดยการนำแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาปรับใช้เป็นแนวทางหลักในการวางแผนพัฒนาและดำเนินโครงการต่าง ๆ มากขึ้นในปัจจุบัน โดยดำเนินตามแนวทางที่องค์กรสหประชาชาติจัดทำขึ้นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือที่เรียกว่า Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งกำหนดกรอบในการพัฒนาที่มีมิติครอบคลุมหลากหลายด้านเพื่อบูรณาการในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ประเทศไทยมีการนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์เข้ากับแผนพัฒนาประเทศ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นอันเป็นรากฐานสำคัญของประเทศผ่านกระบวนการนวัตกรรมทั้งด้านการบริหารจัดการ การนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ และการส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา โดยยังคงอนุรักษ์ระบบนิเวศ วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ ค่านิยม อีกทั้งส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนต่าง ๆ ผ่านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนและขยายฐานตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการพัฒนาผ่านการทำความเข้าใจด้วยการนำวัฒนธรรมมาเป็นฐานในการคิดและต่อยอดการพัฒนาโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่า ผ่านความคิดสร้างสรรค์ และการออกแบบให้เกิดนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์ชุมชนนับว่าเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (2560-2564) ที่มุ่งให้เกิดการยกระดับประเทศให้เกิดความ

มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน พร้อมเน้นการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม มีการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อลดอัตราการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมือง และเน้นการพึ่งพาตนเองซึ่งเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข็มแข็ง โดยผลิตภัณฑ์ชุมชนจะเป็นส่วนช่วยในการเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมการสร้างงานให้กับคนในชุมชม ส่งผลให้เกิดรายได้ ตลอดจนการสร้างเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

เมื่อพิจารณาถึงภาคการเกษตรอันเป็นรากฐานหลักในการพัฒนาของประเทศไทยโดยนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ดังที่กล่าวในเบื้องต้นมาปรับใช้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันในหลายพื้นที่ของประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการปลูกกัญชง หรือ **เฮมพ์ "Hemp"** ซึ่งเป็นพืชในตระกูลเดียวกับกัญชา โดยในปัจจุบันมีกฎหมายให้เปลี่ยนชื่อจากกัญชงเป็น "เฮมพ์"เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนของประชาชนระหว่างกัญชงกับกัญชาซึ่งเป็นสารเสพติด และในกระบวนการผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองนั้นต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุข โดยมีการอนุญาตให้หน่วยงานรัฐปลูกกัญชงแล้วใน 6 จังหวัด 15 อำเภอ ได้แก่ อ.แม่วาง อ.แม่ริม อ.สะเมิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่, อ.เทิง อ.เวียงป่าเป้า อ.แม่สาย จ.เชียงราย, อ.นาหมื่น อ.สันติสุข อ.สองแคว จ.น่าน, อ.พบพระ จ.ตาก, อ.หล่มเก่า อ.เขาค้อ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์, อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน มีการนำเส้นใยของเฮมพ์มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพราะเส้นใยของเฮมพ์มีความเหนียวและทนทาน อีกทั้งเมื่อพิจารณาตามข้อมูลทางวิชาแล้วนั้นพบว่าประโยชน์ของเฮมพ์มีหลายประการ นอกจากเส้นใยเฮมพ์นับว่าเป็นเส้นใยที่เหนียวที่สุดในโลก สามารถนำมาทอผ้าทำเป็นเครื่องนุ่งห่มหรือผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ ได้แล้ว เมล็ดเฮมพ์ยังมีโปรตีนสูงซึ่งถือว่ามีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าโปรตีนที่มาจากถั่วเหลือง นม ไข่ ประกอบกับมีปริมาณเส้นใยสูงและมีราคาที่ถูกกว่า (กัญชง-กัญชา, 2544 หน้า 25) นอกจากนี้ ยังพบว่า เฮมพ์ มีคุณสมบัติในการดึงดูดและสะสมโลหะหนักได้ โดยเฉพาะพื้นที่ปนเปื้อนโลหะหนักในดิน (พันธวัศ สัมพันธ์พานิช, 2558) เฮมพ์จึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่น่าสนใจในการทำการศึกษาและพัฒนาในลักษณะและกระบวนการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่และศักยภาพในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนไปพร้อมกัน ยกตัวอย่างกรณีชาวม้งกับวิถีชีวิตการปลูกเฮมพ์เพื่อนำเส้นใยมาทอผ้าใช้สอยภายในครัวเรือนในชีวิตประจำวันและงานประเพณี จนกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มและของใช้เพื่อจำหน่ายในรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ เป็นการเพิ่มรายได้นอกเหนือจากภาคการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของชาวม้งอยู่เดิม

ท่ามกลางกระแสการแข่งขันทางเศรษฐกิจในโลกยุคปัจจุบันที่เน้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมต่าง ๆ ผสมผสานกับทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในกรณีของเฮมพ์หากมีการส่งเสริมและพัฒนาการปลูกเฮมพ์และนำมาแปรรูปเป็นรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการต่อยอดด้วยความคิดสร้างสรรค์ และมีการจัดการความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อส่งต่อสู่ชุมชนและเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านรายได้และความเป็นอยู่ในเวลาเดียวกัน หากดำเนินการได้ตามแนวทางนี้ก็นับว่าเป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ในรูปแบบ

หนึ่ง ซึ่งเพราะเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของคน ตามเป้าหมายที่วางไว้ในระดับประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติได้อย่างชัดเจน อยู่ที่ว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะร่วมกันพิจารณา ส่งเสริมสนับสนุน ศึกษาค้นคว้า ออกแบบสร้างสรรค์และทำให้เกิดขึ้นได้จริงต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการวิจัย เรื่อง **“การปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากเฮมพ์ที่ปลูกในดินปนเปื้อนแคดเมียม อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (RDG62T0053)”** โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.พันธวัศ สัมพันธ์พานิช เป็นหัวหน้าโครงการฯ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2562 อันเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

พันธวัศ สัมพันธ์พานิช. 2558. การฟื้นฟูโลหะหนักด้วยพืช. 1,000 เล่ม, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคเหนือ. 2544. กัญชา-กัญชง.